Tulevaisuusvaliokunta perjantai
20.09.2019 klo 10:00
K 3/2019 vp / Asiantuntijapyyntö

Kari Möttölä
kari.mottola@helsinki.fi
Vieraileva tutkija, professori
Eurooppa-tutkimuksen keskus, PL 9, FI-00014 Helsingin yliopisto

Euroopan unionin näkymät geopolitiikan ja globalisaation ympäristössä

Tiivistelmä ja ongelma

Lausunnossa käsitellään Euroopan unionin asemaa suurvaltapolitiikassa, jossa yhdistyy geopolitiikan, geotalouden ja geoteknologian vaikutus. Toimintaympäristön keskiössä on tuotannollisten ja tietovirtojen kytkentä ja hallinta. Kiinan, Yhdysvaltain ja EU:n kilpailua nousevien digitaalisten teknologioiden kuten G5-verkon alalla käytetään esimerkkinä yhteyksistä, jotka muokkaavat kansainvälistä järjestystä ja samalla osoittavat monenkeskisyyden rapautumista ja kriisiä. Strategisen ennakoinnin avulla tuodaan esille, miten EU voi käyttää vahvuutenaan vallan muotojen moninaisuutta muuttuvassa ja kilpaillussa toimintaympäristössä ja samalla pitää tähtäimessä liberaalin ja sääntöpohjaisen monenvälisen järjestyksen uudistamista.

Johdanto: geopolitiikka ja globalisaatio toisiinsa kytkeytyvinä EU:n haasteina

Geopolitiikka on suurvaltojen globaalia ja alueellista valtapolitiikkaa, jossa sotilaallisella voimalla on keskeinen merkitys niiden kansainvälisen aseman rakentumisessa ja turvallisuusetujen ajamisessa. ”Geopolitiikan paluussa” suurvaltakilpailu määrää aiempaa ratkaisevammin tai uudella tavalla kansainvälisen järjestyksen luonteen, rakenteen ja pelisäännöt.

Euroopan unionin kansainväliselle toimintakyvylle ja vaikutusvallalle geopolitiikan korostuminen näyttäisi asettavan erityisiä poliittisia ja rakenteellisia esteitä, koska unionin ei uskota pystyvän sotilaalliseksi suurvallaksi. Kuva muuttuu monimutkaisemmaksi, kun geopolitiikan rinnalle maailmanjärjestyksen muutoksen ajuriksi asetetaan *globalisaatio*, joka luo ja syventää niin suurten kuin pienten ja niin valtioiden kuin muiden toimijoiden keskinäisriippuvuutta moninaisilla vuorovaikutuksen aloilla.

Euroopan unionilla on tahtoa ja näyttöä globaalina toimijana, joka on edistänyt sääntöpohjaista ja monenkeskistä yhteistyötä talouden ja kaupan, kestävän ja inhimillisen kehityksen ja muilla ei-sotilaallisilla aloilla. Kumppanuudessa Yhdysvaltain kanssa EU on johtanut ja muokannut liberaalia kansainvälistä järjestystä.

Pitkään on lähdetty siitä, että unionin ei tulekaan pyrkiä geopoliittiseksi suurvallaksi, vaan sen strategisena roolina on sisäisen ja ulkoisen yhdentymisen avulla toteuttaa ja vahvistaa monenkeskisyyttä globalisaation hallinnassa. Geopoliittisen etupolitiikan sijaan EU:n tehtävänä identiteetiltään rauhanprojektina on arvopolitiikan toteuttaminen.

Meneillään olevissa kehityskuluissa eli megatrendeissä niin klassinen geopolitiikka kuin vuosisadan vaihteesta kiihtynyt globalisaatio ovat joutuneet murrokseen, jossa suurvaltapolitiikan ja monenkeskisyyden välinen kaavamainen kahtiajako ei toimi lähtökohtana selitettäessä EU:n ulkosuhdepolitiikkaa ja laadittaessa strategista ennakointia unionin näkymistä. Geopolitiikka ja globalisaatio eivät ole toistensa vaihtoehtoja, vaan ne muokkaavat toisiaan globaaleina ilmiöinä.

Lausunnossa eritellään Euroopan unionin strategisia vaihtoehtoja maailmanjärjestyksen murroksessa, jossa valta ja valtapolitiikka monimutkaistuvat käsitteinä ja käytäntöinä.

Kytkeytyvyys geotalouden ja geoteknologian välineenä geopolitiikan rinnalle vallan käytössä

Maailmanjärjestys on eräiden johtavien ajattelijoiden, tutkijoiden ja poliittisten toimijoiden mukaan aina muokkautunut geopoliittisesti. Tältä pohjalta on syntynyt narratiivi yhtä lailla talouden, teknologian, kulttuurin ja yhteiskuntamallin ”aseistamisesta” valtakamppailun alustoina ja välineinä. EU:n tuorein ennakointiraportti *Global Trends to 2030* (2019) virittää maailmanjärjestyksen muokkaajaksi geopolitiikan rinnalle *geotalouden* ja *geoteknologian* yhtä tärkeinä toimintoina. Syvemmällä muutoksen kolmion ytimessä raportti näkee valtasuhteiden lähteenä, heijastumana ja määrääjänä digitaalisen vallankumouksen nostamat tietotekniikan välineet.

EU:n ennakointiraportti pääsee maailmanpolitiikkaa hallitsevan uuden iskusanan äärelle. Liittyvyys tai kytkeytyvyys (*connectivity*) ilmiönä, jossa toimijat pyörittävät kansainvälistä vuorovaikutusta, on ”uutta geopolitiikkaa”. EU-raporteissa puhutaan suomennoksena yhteyksistä, ja yhteyspolitiikasta niiden tuottamisena, mutta liittyvyys/kytkeytyvyys kykynä kytkeä, luoda ja hallita fyysisiä tuotantoketjuja ja digitaalisia tietovirtoja tuo esiin ilmiön strategisen vallankäytön eräänä muotona.

Uuden käsitteen käyttöön ottamisessa voidaan nähdä globalisaation hallinnan uusi muoto, jossa maailmanlaajuista, alueellista ja kahdenvälistä keskinäisriippuvuutta muokataan ja ohjataan palvelemaan strategisia tavoitteita. Ilmiö laajentaa ja monipuolistaa vallan käsitettä ja valtapolitiikkaa tavalla, joka nostaa Euroopan unionin vahvuuksineen mukaan uudenlaisia kykyjä vaativaan suurvaltakilpailuun. Kansainvälisen asemansa turvaamiseksi ja vahvistamiseksi unionin on muutettava ideologista ja strategista suhtautumistaan vallan hankkimiseen ja käyttämiseen.

Kiinan malli lännen johtoaseman ja transatlanttisen kumppanuuden haasteena

Kiinan malli yhteyspolitiikkaan on historiallisen silkkitien jatkumona (2013) käynnistetty Vyö- ja tie aloite (*Belt and Road Initiative*, BRI), joka nähdään lännessä geotaloudellisena valtapolitiikkana. Vyö- ja tie-toiminta, joka nojaa globalisaatiosta, maailmankaupasta ja läntisen teknologian

siirrosta hyötyneen Kiinan taloudelliseen nousuun, ulottuu painopisteenä olevista naapuruusalueista muihin maanosiin teiden, rautateiden, satamien, valokuitu- ja 5G-verkkoyhteyksien ja muiden infrastruktuurihankkeiden rahoittamisena ja rakentamisena.

Hankkeet voidaan nähdä ylimääräisen pääoman sijoituksina, mutta samalla ne palvelevat Kiinan kauppaa ja taloudellista kasvua turvaamalla meri- ja muita reittejä, viime kädessä myös sotilaallisesti. Markkinoita valtaamalla ja patentteja tuottamalla Kiina pääsee luomaan teknisiä standardeja, missä uusimpana painopisteenä on digitaalisten innovaatioiden maailma. Kytkeytyvyys ei vaikuta valtasuhteisiin pelkästään yhteyksien rakentamisena vaan myös toimijoiden hankkimana asemana aineellisten ja digitaalisten virtojen solmukohtana.

Kiina kerää liittyvyyspolitiikalla valtaa, jolla se kansainvälisen järjestyksen kriittistä infrastruktuuria muokkaamalla luo *virtaturvallisuuden* alan toimintamahdollisuuksia kyber- ja hybridiuhkien torjumiseksi ja soveltamiseksi käytävässä kilpailussa. ”Digitaalisesta silkkitiestä”, jonka kärkihankkeena on kiinalaisen 5G-verkon laajentaminen, on tullut pitkälle tulevaisuuteen ulottuva geoteknologisen valtapolitiikan haaste Yhdysvaltojen ja EU:n globaalistrategioille ja niiden keskinäiselle kumppanuudelle.

Euroopan unionin yhteyspolitiikassa yhtyvät toisaalta omat sisämarkkinat globaalin toimintakyvyn perustana ja kytkeytyvyyden kunnianhimoisena mallina ja toisaalta liberaalin sääntöpohjaisen järjestyksen kestävyys strategisena tavoitteena. Kärkihankkeena on Aasian-strategia (2018), joka tähtää kestävien, kattavien ja yhteisiin standardeihin perustuvien yhteyksien rakentamiseen Aasian maiden kanssa. Strategiassa asetetaan osapuolten yhteistyölle yhtäläiset reunaehdot ja sisältötavoitteet keskeisinä aloina ilmasto-, energia- ja digitaalinen politiikka.

Aasian merkitystä korostaa se, että *connectivity* talouden, kaupan ja liikkuvuuden edistäjänä on määritelty Euroopan ja Aasian Asem-kokouksen yhteydessä. Kiinan-strategia päivityksessä (2019), jossa Kiina nähdään yhtä aikaa unionin yhteistyö- ja neuvottelukumppanina ja taloudellisena ja systeemisenä kilpailijana, jäsenmaita vaaditaan sopeutumaan muuttuvaan todellisuuteen vahvistamalla yhteisen politiikan ja talouden perustaa.

Geoteknologia muutoksen kärjessä: 5G-kysymys Yhdysvaltain, Kiinan ja EU:n kolmiossa

Kytkeytyvyyden laajentuminen ja syventyminen valtioiden ja muiden toimijoiden välillä on tuonut suurvaltapolitiikan ytimeen *kriittisen infrastruktuurin*, jonka avulla vuorovaikutusvirrat kulkevat. Keskiössä on tekoälyä, koneoppimista, esineiden internetiä, robotiikkaa ja muita digitaalisia rakenteita palvelevien 5G-verkkojen rakentamista ja hallintaa koskeva kilpavarustelu. Vaikka teknologia on edelleen kehitteillä ja tietoverkkojen asennukset alkuvaiheissa, 5G-kysymys on tuonut esille EU:n ristiriitaisen aseman Yhdysvaltain ja Kiinan välisessä maailmanjärjestyksen johtajuuskilpailussa.

Ennakointiraportti on huolestunut EU:n jäämisestä Yhdysvaltain ja Kiinan jälkeen teknologisten innovaatioiden tuottamisessa, hallinnassa ja soveltamisessa. Eräässä tekoälyn hyödyntämistä koskevassa vertailussa, jossa mittareina ovat asiantuntijakyky, tutkimus, kehitys, sovellus, aineisto ja laitteet, Yhdysvallat johtaa selvästi Kiinaa ja EU:ta. Kiinan panostus tähtää johtopaikalle, joskin Yhdysvaltain johtoasema tuskin horjuu. EU:lla on koulutetun henkilöstön puolesta edellytyksiä menestyä kilpailussa, jos tekoälyn soveltamiseen ohjataan enemmän investointeja, missä Yhdysvallat ja Kiina ovat nykyvauhdilla etulyöntiasemassa.

Yhdysvaltain geoteknologista politiikkaa kehystää suhteiden kärjistyminen nationalistista, merkantilistista ja yksipuolista laajentumispolitiikkaa ajavan Kiinan kanssa. Vaikka maat ovat pystyneet yhteistyöhön ilmasto- ja asevalvontapolitiikan kaltaisissa tärkeissä kysymyksissä, laajasti yksimielinen amerikkalainen poliittinen mielipide katsoo Kiinan pettäneen sisäistä poliittista muutosta ja monenkeskistä vastuunkatoa koskeneet odotukset, minkä seurauksena Yhdysvallat on käynnistänyt kauppasodan ja teknologisten siirtojen rajoitukset.

Maiden syvälle ulottuva keskinäisriippuvuus talouden ja teknologian alalla asettaa reunaehdot Yhdysvaltain mahdollisuuksille rajoittaa sopimuksin, pakottein ja säännöksin sekä tiedustelun pohjalta Kiinan vientiä, tuontia ja investointeja strategisesti elintärkeän teknologian alalla. Digitaalisen teknologian innovaatioiden edellyttämän avoimuuden ja Kiinan markkinoiden merkitys Yhdysvaltain valta-asemalle edellyttää joustavaa ja räätälöityä politiikkaa, jossa punainen linja asetetaan viime kädessä kansallisen turvallisuuden joutuessa uhatuksi.

Kyberturvallisuusuhka on saanut Yhdysvallat asettamaan osittaiset pakotteet kiinalaisen Huawei-yhtymän teknologian siirroille 5G-verkkoihin ja vaatinut liittolais- ja kumppanuusmaita seuraamaan samaa linjaa. EU:n piirissä jäsenmaiden suhtautuminen Huawein teknologiaan on käytännöllinen ja yhteinen uhka-arvio on tekeillä. Eurooppalainen vaihtoehto (Ericsson, Nokia) luo edellytyksiä asteittaiselle teknologiselle riippumattomuudelle ja Huawein mukaantulon säätelylle kyberturvallisuuden ja puolustuksen näkökulmasta.

Valtakamppailun kärjistyessä Euroopan unionin asemoituminen Yhdysvaltain rinnalle Kiinan-vastaisessa geoteknologisessa koalitiossa ei ole itsestään selvää, vaikka niillä on yhteisiä etuja ajettavana digitalisoinnin sääntöjen luomisessa. Toisaalta hyperkytkeytyvän yhteiskunnan haavoittuvuuteen ja kyberturvallisuuteen kohdistuva uhka voi ajaa transatlanttiset kumppanit yhteisille linjoille geoteknologisessa kamppaillussa Kiinan kanssa.

Geotaloudessa, joka liittyy kiinteästi geoteknologiaan, EU:n pyrkimys vapaakaupan edistämiseen ja monenkeskisen säännöstön säilyttämiseen on johtanut vastakkainasetteluun kauppasotaa Kiinan kanssa käyvän Yhdysvaltain kanssa. Kun toisaalla häämöttää transatlanttisen kauppasodan mahdollisuus, EU on osoittanut valinnanmahdollisuutensa solmimalla kahdenvälisiä kauppasopimuksia muiden maanosien kumppaneiden ja globaalien vaikuttajien kanssa. Toisaalta tarjolla on neuvottelujen käynnistäminen korkean tason standardeja ja sääntöjä toteuttavasta transatlanttisesta kauppa- ja investointisopimuksesta vastavetona Kiinan mallin etenemiselle, joskin se edellyttää Yhdysvaltain poliittista käännettä.

Transatlanttisessa kumppanuudessa on näköpiirissä ristiriitainen suhde, jonka ajurit ovat nähtävissä meneillään olevassa järjestelmän murroksessa. Teknologian alalla 5G-verkkoa koskeva linjaus kuvastaa EU:n pyrkimystä strategiseen autonomiaan ja kilpailukyvyn säilyttämiseen Yhdysvaltain ja Kiinan rinnalla. Kauppapolitiikassa unioni käy sisämarkkinoiden kilpailupolitiikan tarjoamin välinein kamppailua yhdysvaltalaisten teknologiajättiläisten kanssa.

EU:n sopeutuminen vallan merkitykseen ja mahdollisuuteen

Uusia ja nousevia teknologioita koskeva kilpailu osoittaa, miten valtasuhteiden siirtymä muuttaa Euroopan unionin toimintaympäristöä. Haaste ei ole vaikutuksiltaan strateginen pelkästään siksi, että teknologinen murros on kärkiajurina globaalissa muutoksessa. Geoteknologian hallinnasta tekeillä olevat ratkaisut heijastavat samalla sitoviin sääntöihin ja monenvälisiin instituutioihin nojaavan järjestyksen rakoilemista ja riittämättömyyttä muillakin kansainvälisten suhteiden sektoreilla.

Internetin synty globaalina infrastruktuurina on toteutunut valtiollisten ja yksityisten toimijoiden aloitteina ilman yhteistyötä tukevaa säännöstöä tai rakennetta. Geotalouden hallinnassa globaalit kaupan, talouden ja rahoituksen järjestelyt ovat menettämässä oikeutusta ja käytettävyyttä bilateralismin, *ad hoc*-koalitioiden ja alueellistumisen saadessa sijaa ratkaisumalleina.

Geopolitiikka tarjoaa narratiivin haettaessa syitä toisen maailmansodan ja kylmän sodan jälkeisen monenvälisen järjestyksen johtajuus- ja rakennekriisiin. Kaikkea valtapolitiikkaa saatetaan kutsua geopolitiikaksi ja harva kiistää suurvaltakilpailun suhteellisen merkityksen kasvua. Toisaalta geotalouden ja geoteknologian merkitys suorituskyvyn mittarina edellyttää avointa lähestymistapaa, jossa suurvaltojen asema kansainvälisen järjestyksen muokkaajana määräytyy laajan valtakokonaisuuden kautta.

Euroopan unioni on valtapolitiikan hallitsemassa muutoksessa joutunut ulos mukavuusalueeltaan, ja sen on omin vahvuuksin löydettävä roolinsa erityislaatuisena suurvaltana. Unionin strategiset ennakointiraportit (2010 lähtien) ja globaalistrategia (2016) ovat tunnustaneet toimintaympäristön muodostuneen monimutkaisemmaksi ja vaarallisemmaksi. Unioni on saanut otteen liberaalien tavoitteiden yhdistämisestä valta- ja etupolitiikkaan puhumalla liberaalin suurvallan kielellä yhteiskunnan joustavasta kriisikestävyydestä, ulkopolitiikan periaatteellisesta käytännönläheisyydestä ja yhteisen turvallisuuden ja puolustuksen alan strategisesta autonomiasta jäsenmaiden yhteisinä strategisina velvoitteina ja tehtävinä.

Strateginen ennakointi: EU suurvaltana ja vallan neljä muotoa

Euroopan unionin on päästävä suurvallan kaltaiseksi toimijaksi, joka pystyy toimimaan uudenlaisesti monimuotoisessa ja kilpaillussa maailmanjärjestyksessä. EU:n pyrkiessä muutoksen ajuriksi strategisen ennakoinnin tehtävänä on viedä suunnittelu ja päätöksenteko epävarmuuden ja epämukavuuden alueelle, jossa tulevaisuutta muokataan. Tehtävänä on auttaa ymmärtämään, mitä suurvallalla tarkoitetaan systeemimuutoksessa. Suurvalta kykenee harjoittamaan globaalia ja alueellista valtapolitiikkaa, joka edistää sen arvoja ja etuja. Kun valta on entistä monimutkaisempi ja laajempi käsite, suurvaltojen profiilit voivat myös erota toisistaan.

Suoraa tai epäsuoraa vallan käyttö on kaikkialla niin sosiaalisissa kuin valtiollisissa ja kansainvälisissä suhteissa. Tavoitteena on saada toimijat käyttäytymään, instituutiot rakentumaan ja koko kansainvälinen järjestys muokkautumaan halutulla tavalla tai määrättyyn suuntaan. Politiikan tutkimuksessa vallan eri muodoille on annettu osuvat nimikkeet: *kova* (pakottava sotilaallinen ja taloudellinen voima), *pehmeä* (normien ja instituutioiden houkuttelevuus), *terävä* (informaatio ja kyber välineinä) ja *älykäs* (keinojen ja resurssien yhdistäminen). Strategisen sopeutumisen tuloksena unionilla tulee olla tunnustettu asema ja koeteltu toimintakyky kaikilla vallan ulottuvuuksilla.

Geopolitiikan, geotalouden ja geoteknologian yhdistävästä näkökulmasta Yhdysvallat ja Kiina muodostavat oman luokkansa kansainvälisen järjestyksen kokonaiskehityksen muokkaajina. Kahden suuren erityissuhde tuo pikemmin epävarmuutta kuin vakautta, koska se ei ratkaise johtajuuskysymystä. Samalla kun Yhdysvallat vetäytyy pitkäaikaisesta johtajuudesta sisäisistä poliittisista syistä, Kiina nousee pyrkimättä kuitenkaan ideologiseen tai systeemiseen johtajuuteen.

Institutionaalisena geotaloudellisena ja geoteknologisena vaikuttajana Euroopan unioni kilpailee voimavaroiltaan ja suorituskyvyltään samassa luokassa Yhdysvaltain ja Kiinan kanssa, joskin niin kauan kuin integraatio ei ole johtanut suvereenisuuden täyteen siirtämiseen unionitasolle, EU jää vaille valtiotoimijan vahvuuksia.

Geopoliittisesti Venäjä kuuluu väliintulokykyisenä sotilaallisena ydinasevaltana Yhdysvaltain ja Kiinan kanssa samaan luokkaan, kun taas EU uhkaa jäädä kolmen suurvallan vaikutuspolitiikan, eturistiriitojen ja hegemoniakilpailun kohteeksi tai välikappaleeksi.

EU:n ratkaiseva kysymys kovan vallan vahvistamisessa ja soveltamisessa on transatlanttisen kumppanuuden tulevaisuus. Yhdysvaltain ja Kiinan välinen valtakamppailu säilyy maailmanpolitiikan keskiössä pitkälle tulevaisuuteen. Yhdysvaltain politiikka Euroopan turvallisuuden vastuuvaltana ja turvallisuustakuun tarjoajana tulee asteittain kysymyksenalaiseksi. EU:n asema suurvaltana edellyttää riittävää strategista autonomiaa asemoitumisessa Yhdysvaltain ja Kiinan valtakamppailuun ja unionin yhteisen puolustuksen rakentamisessa.

Yhteisen puolustuspolitiikan alalla (2013 lähtien) tehdyt aloitteet tähtäävät integraation syvenemisenä puolustusunionin muodossa kohti toimivaa ja uskottavaa yhteisen puolustuksen takuujärjestelmää. Unionista ei ole nähtävässä tulevaisuudessakaan sotilaalliseksi toimijaksi, joka ryhtyy tai kykenee aseellisiin väliintuloihin kansainvälisissä konflikteissa ja tavoittelee voimatasapainoa kolmen suurimman ydinasevallan kanssa. Sen sijaan voimistuva unioni kantaa vastuuta Euroopan vakaudesta ja turvallisuudesta ja kykenee kohtaamaan Venäjän muodostaman alueellisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen haasteen.

Euroopan unionin pehmeä valta liberaalina toimijana on kasvavan haasteen edessä, kun demokratia on globaalissa mitassa pikemminkin taantumassa kuin laajenevassa, ja Yhdysvallat vähentää poliittista panostustaan. Sisämarkkinoiden ja yhteisen kauppapolitiikan yhdistelmä tarjoaa unionille suhteellisesti vahvimman pehmeän vallan välineen, joka toimii pakotteiden muodossa myös kovan vallan aseena. Kahdenvälisten kauppasopimusten solmiminen suurten toimijoiden kanssa Yhdysvaltain ja Kiinan välisen kauppasodan olosuhteissa osoittaa kykyä sopeutua valtapoliittisesti uuteen tilanteeseen ja samalla tähdätä monenkeskisen kauppajärjestelmän pelastamiseen ja uudistamiseen. Uuden teknologian, digitaalisen siirtymän ja kyberturvallisuuden yhteiskunnallisten seurausten hallinnassa unioni kykenee terävän vallan haltijana edistämään yhteistä säännöstöä, mistä osoituksena on tietosuoja-asetuksen globaali merkitys.

Erityisenä vahvuutena Euroopan unionilla integraatioprojektina on kyky yhdistää talous-, kehitys-, ympäristö- ja ihmisoikeuspolitiikan sekä yhteisen puolustuspolitiikan keinoja strategisiin tavoitteisiin pääsemiseksi. Älykkään vallan hyödyntämisessä on tärkeää unionin yhteisen suunnittelun ja päätöksenteon virittäminen tehokkaammaksi koneistoksi yhteisen toiminnan välineitä ja instituutioita uudistamalla sekä määräenemmistöperiaatteen käyttöä laajentamalla.

Muuttuvat keinot ja pysyvät tavoitteet hybridissä järjestelmässä

Suurvaltakilpailuun osallistuminen ei tarkoita, että Euroopan unionin tulisi luopua arvoistaan tai pitkän aikavälin tavoitteistaan. Monenkeskisen järjestyksen säilymistä uudessa kuosissa ei voi laskea pois tulevaisuuden ennakoinneissa. Toisaalta geopolitiikan asettamat vaatimukset eivät poistu sen kautta, että taloudelliset, teknologiset tai ideologiset tekijät säilyttävät merkityksensä tai vahvistavat vaikutustaan.

EU voi vaikuttaa suurvaltakilpailuun ja kansainvälisen järjestyksen muotoutumiseen eri tavoin kuin kansallisvaltion pohjalle rakentuvat historialliset suurvallat. Vakiintuneita järjestöjä ja järjestelyjä voi käyttää koalitioina ratkomaan ongelmia, mistä esimerkkinä on (*minilateralismin*) ehdotus saman mielisten ”multilateralistien allianssista”. Toisaalta unionilla on edellytyksiä johtaa ja tukea tietoverkostojen, kansalaisyhteiskuntien ja alueellisten toimijoiden (*polylateralismin*) yhteistyötä globaalien ongelmien kuten ilmaston muutoksen ratkaisemisessa.

Vaikka koviin sitoviin sääntöihin ja vahvoihin uskottaviin instituutioihin perustuvan liberaalin multilateraalisen järjestyksen uudistaminen ei ole näköpiirissä, unioni voi käyttää valtaansa muodostuvassa hybridissä kansainvälisessä järjestyksessä, jossa Yhdysvaltain ja Kiinan valtakamppailun kehyksessä muu valtarakenne moninapaistuu, yhteydet verkottuvat uudella tavalla, kun toisaalla on uhkana vakiintuneiden rakenteiden pirstoutuminen.

Megatrendejä seuraamalla ja analysoimalla unionin on hankkiuduttava arvojensa ja etujensa näkökulmasta mahdollisimman vahvaan asemaan. Painopiste on suunnattava ongelmiin, joiden ratkaisemisessa ei ole varaa epäonnistua. Murroksen ei tarvitse heikentää EU:n globaalia asemaa ja toimintakykyä, vaan käyttämällä luovalla tavalla monipuolisia voimavarojaan unioni voi erityislaatuisena suurvaltana muokata siirtymäkauden järjestystä kohti kestävän liberaalin järjestyksen paluuta.

Lähteitä

Möttölä, Kari (2016) ”EU asettuu sopeutettuun kokoon ja uuteen muottiin”. *Politiikasta. fi* 14.7.2016.
Möttölä, Kari (2019) ”Euroopan unionin yhteinen puolustus – mahdottomasta väistämättömäksi”. Teoksessa: J. Aunesluoma & S. Kansikas (toim.) *Euroopan villit kortit ja mustat joutsenet*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisut 6/2018. Helsinki: Eduskunta, 48-55.
Möttölä, Kari (2019) ”Strategisen ennakoinnin raportti – miten Euroopan unioni luo ja muokkaa tulevaisuutta?”. *Politiikasta.fi* 21.5.2019.
Möttölä, Kari (2019) ”Euroopan puolustusunioni Suomen puolustusratkaisussa – toimii käytännössä entä teoriassa?” *Kosmopolis* 2/2019, 62-76.
Jean Pisari-Ferry (2019) “Collective action in a fragmented world”. *Policybrief* 5/2019. Brussels: Bruegel.